

OFERTA TURYSTYCZNO – LECZNICZA WYBRANYCH UZDROWISK KARPACKICH POGRANICZA POLSKO-SŁOWACKO-UKRAIŃSKIEGO

Małgorzata BUCZEK-KOWALIK¹, Radoslav KLAMÁR²

Abstrakt: *V príspevku sú predstavené zmeny v prístupoch k turisticko-liečebnej ponuke v kúpeľoch regiónu Karpát: Iwonicz Zdrój (Poľsko), Truskawiec (Ukrajina) a Bardejovské Kúpele (Slovensko). Problematika sa zameriava na hodnotenie prírodných podmienok, infraštruktúry turizmu a marketingovú činnosť. Vo svetle ekonomických zmien spojených so spôsobom financovania kúpeľných pobytov je zaznamenané rozširovanie ponuky súvisiace s novými skupinami pacientov. Je zaznamenaný nárast v činnosti v oblasti reklamy s cieľom získať klientov nielen domácich, ale aj zahraničných. Dôležitou iniciatívou bolo i vytvorenie klastra: „Uzdrowiska-Perły Polski Wschodniej”.*

KLúčové slová: *kúpele v Karpatoch, turisticko-liečebná ponuka, marketingová činnosť*

WSTĘP

Na początku XXI wieku na świecie wzrosło zainteresowanie ludzi własnym zdrowiem oraz poprawą samopoczucia fizycznego i psychicznego. W związku z tym na szeroką skalę rozwinęła się turystyka zdrowotna, lecznicza oraz turystyka uzdrowiskowa. Oprócz tego istotny wpływ na rozwój tej formy podróżowania miał fakt starzenia się wielu społeczeństw europejskich (seniorzy stanowią większość uczestników ruchu uzdrowiskowego), wzrost zamożności oraz rozwój komunikacji i liberalizacja ruchu granicznego.

Stosunkowo nowym zjawiskiem było pojawienie się mało aktywnej grupy kuracjuszy - ludzi młodych, przeważnie z wyższym wykształceniem. Osoby te zainteresowane są nie tyle lecnictwem uzdrowiskowym sensu stricto, ale profilaktyką, zabiegami relaksacyjnymi, regenerującymi oraz upiększającymi. Przyjeżdżają do uzdrowisk głównie po to, aby aktywnie spędzić czas, zregenerować zdrowie psychiczne i zmienić styl życia. W związku z tym uzdrowiska „zmuszone” zostały do kreowania nowego produktu uzdrowiskowego dostosowanego do tej grupy odbiorców, który związany jest z nowoczesnym sposobem życia, zorientowanym na zachowanie dobrego samopoczucia, urody, sprawności fizycznej i psychicznej.

Trendy ogólnoeuropejskie mają swoje odzwierciedlenie także w uzdrowiskach polskich, słowackich i ukraińskich. We wszystkich tych państwach turystyka uzdrowiskowa stanowi jeden z priorytetowych produktów markowych, który jest szczególnie promowany na rynkach zagranicznych.

1 **Dr. Małgorzata Buczek-Kowalik.** Wydział Wychowania Fizycznego, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Towarnickiego 3, 35-310, Rzeszów, mail: malgorzatabuczek1@wp.pl

2 **Doc. RNDr. Radoslav Klamár, PhD.** Katedra geografie a regionálneho rozvoja, Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove, Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov, mail: radoklamar@gmail.com

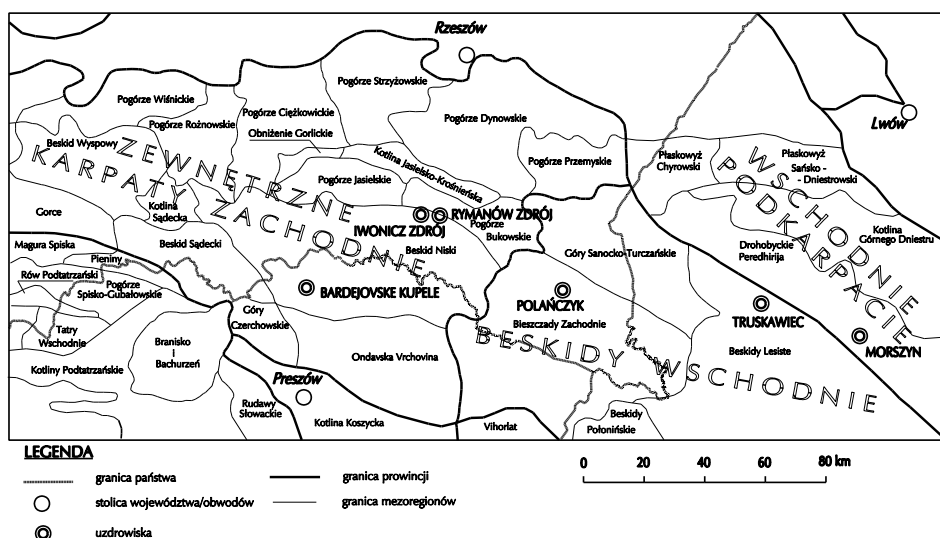
Na początku lat 90. XX wieku na terenie Polski, Słowacji i Ukrainy doszło do przemian społeczno-politycznych związanych z przejściem od gospodarki socjalistycznej do wolnorynkowej. Zachodzące przeobrażenia dotknęły także uzdrowisk i wiązały się ze zmianami finansowania, zarządzania, organizacji lecznictwa uzdrowiskowego. Trudna sytuacja, a szczególnie spadek dofinansowywania pobytów kuracjuszy przez państwo, wymusiły pozyskiwanie nowych klientów na zasadach komercyjnych. Konieczne stało się poprawienie jakości i standardu oferowanych usług, przeprowadzenie remontów obiektów sanatoryjnych, rozwinięcie bazy zabiegowej. W związku z zachodzącymi zmianami uzdrowiska zaczęły przekształcać się w ośrodki wielofunkcyjne, w których poza tradycyjnym lecznictwem uzdrowiskowym, rozwijają się także różne formy turystyki, w tym turystyka uzdrowiskowa.

Przedmiotem dalszych analiz będą uzdrowiska Iwonicz Zdrój (Polska), Truskawiec (Ukraina) oraz Bardejowskie Kupele (Słowacja).

OBSZAR BADAŃ

Analizowane uzdrowiska w regionalizacji fizyczno-geograficznej według Kondrackiego (2000) należą do obszaru Karpat Zewnętrznych. Uwzględniając jednostki niższego rzędu – makroregiony uzdrowiska położone są w Beskidach Wschodnich i Beskidach Środkowych. Miejscowości: Iwonicz Zdrój i Bardejowskie Kupele leżą w mezoregionie Beskid Niski, a Truskawiec - w Beskidach Lesistych (ryc.1).

Pod względem administracyjnym uzdrowisko Iwonicz Zdrój położone jest w województwie podkarpackim, ukraiński Truskawiec należy do obwodu lwowskiego. Natomiast uzdrowisko słowackie – Bardejowskie Kupele do kraju (województwa) prešovskiego.



Ryc.1: Położenie uzdrowisk na tle podziału fizyczno-geograficznego Karpat
(opracowanie własne wg. Kondrackiego 2000)

Iwonicz Zdrój liczący ponad 2000 mieszkańców jest ośrodkiem miejskim i siedzibą gminy Iwonicz Zdrój. Uzdrowisko usytuowane zostało w dolinie Potoku Iwoniczkiego na wysokości 390-470 m n.p.m. Profil leczniczy uzdrowiska obejmuje choroby ortopedyczne, neurologiczne, reumatologiczne, laryngologiczne, dermatologiczne, ginekologiczne oraz urologiczne. W Iwoniczu Zdroju leczy się także otyłość i osteoporozę (www.nfz.gov.pl). Jest największym i najstarszym (początki działalności uzdrowiskowej przypadają na XVI) uzdrowiskiem w województwie podkarpackim.

Truskawiec jest największym uzdrowiskiem obwodu lwowskiego i jednym z najpiękniejszych na Ukrainie. Liczy ponad 30 000 mieszkańców, leży około 90 km na południe od Lwowa, w Dolinie Kwaśnego Potoku. Rozwój działalności leczniczo-uzdrowiskowej w Truskawcu przypada na przełom wieku XVIII/XIX. Profil leczniczy uzdrowiska obejmuje choroby nerek i układu moczowego, choroby układu pokarmowego, schorzenia ginekologiczne i dermatologiczne.

Bardejowskie Kupele są największym uzdrowiskiem we wschodniej Słowacji. Leżą około 5 km na północ od Bardejowa w kraju preszowskim. Lecznicze wody mineralne (szczawy bardejowskie) znane były już od wieku XIII, jednak początek funkcjonowania właściwego uzdrowiska przypada na połowę wieku XVIII. Obecnie w Bardejowskich Kupelach leczy się choroby układu krążenia, układu trawiennego, oddechowego, moczowego oraz choroby onkologiczne i kobiece (menopauza).

PRZYRODNICZE PODSTAWY ROZWOJU FUNKCJI UZDROWISKOWEJ

Warunkiem przydatności środowiska przyrodniczego do celów leczniczych i profilaktycznych oraz podstawą rozwoju funkcji uzdrowiskowej są walory krajobrazowe i naturalne czynniki lecznicze, w tym także korzystne właściwości bioklimatu. Podkreślone jest to w ustawodawstwie polskim, słowackim i ukraińskim. Według Ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku *O lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej* (Dz.U. z 2005 r., nr 167, poz.1399) ustawy *Pro kurorty* (Widomosti Werhownoj Rady Ukrainy-2000 – Nr 50-St.435) oraz ustawy o *Opiece zdrowotnej* (Zdravotna starostlivost c.277/1994) do naturalnych surowców leczniczych, wykorzystywanych w działalności uzdrowiskowo-leczniczej należą:

- Klimat i mikroklimat
- Wody mineralne i termalne
- Gazy lecznicze
- Peloidy
- Ozokeryt
- Woda morską
- Krajobraz

Uzdrowiska karpackie w swojej działalności leczniczo-rehabilitacyjnej wykorzystują klimat i mikroklimat, wody mineralne i termalne, peloidy oraz ozokeryt.

Mikroklimat jest jednym z ważniejszych czynników leczniczych stosowanych w profilaktyce i rehabilitacji. Bodźce klimatyczne wyrażają się przez wartości przekraczające ustalone progi lub przez wartości skrajne poszczególnych elementów klimatycznych. Na podstawie natężenia bodźców atmosferycznych wpływających na funkcjonowanie człowieka wyróżnia się cztery główne typy bioklimatu: słabo bodźcowy, łagodnie bodźcowy, umiarkowanie bodźcowy, silnie bodźcowy (Gołębski, 2001). Natężenie bodźców odzwierciedla się w zmianach w funkcjonowaniu różnych organów wewnętrznych.

O charakterze warunków klimatycznych decydują: położenie geograficzne, rzeźba terenu, rodzaj podłoża oraz stosunki wodne. Według podziału bioklimatycznego uzdrowisk (Kozłowska-Szczęsna i in. 2002) analizowane miejscowości karpackie położone są na wysokości od 300 do 500 m n.p.m. i należą do umiarkowanie ciepłego piętra klimatycznego, którego górną granicę wyznacza przebieg izotermy 6°C. W dnach dolin i obniżeń sięga ona do wysokości 460 m n.p.m, a na formach wypukłych do wysokości 620 m n.p.m (Hess i in, 1977).

Przy analizie warunków klimatycznych uzdrowisk szczególną uwagę zwraca się na: usłonecznienie, zachmurzenie, temperaturę, wilgotność powietrza, opady, mgły, wiatr (Kozłowska-Szczęsna i in. 2002, Kolesar, 1989, Eliasova, 2007).

Tab.1: Wybrane charakterystyki klimatyczne w uzdrowiskach

Charakterystyka	Iwonicz Zdrój	Truskawiec	Bardejowskie Kupele
Wysokość w m.n.p.m	390-470	350-400	325-430
Usłonecznienie (godz)	1255	1800	1550
Średnia temp. I (°C)	-5,3	-6,0	-5,5
Średnia temp. VII (°C)	16,8	20,0	19,8
Średnia temp. roczna (°C)	7,1	8,5	8,2
Suma opadów rocznych (mm)	858	770	700
Wilgotność powietrza (%)	69	76	69

Źródło: Kozłowska-Szczęsna i in. 2002, Nawczalno-krajeznawczy...1997, Eliasova 2007, Krawczyk ..1999a)

Średnia roczna suma usłonecznienia waha się od 1 255 godzin (Iwonicz Zdrój) do 1800 godzin (Truskawiec). W zakresie usłonecznienia tylko Iwonicz Zdrój nie spełnia normy przyjętej dla uzdrowisk środkowoeuropejskich (1500 godz). Niedobór energii słonecznej w Iwoniczu Zdroju można wiązać z dolinno-zboczowym położeniem i zasłonięciem horyzontu od strony południowo-zachodniej przez stoki Góry Przedziwnej.

Średnia roczna temperatura powietrza w analizowanych uzdrowiskach waha się od 7,1°C w Iwoniczu Zdroju do 8,5°C w Truskawcu. Najzimniejszym miesiącem jest styczeń z temperaturą w zakresie -6,0°C w Truskawcu – -5,3°C w Iwoniczu Zdroju, a najcieplejszym lipiec od 16,8°C w Iwoniczu Zdroju do 20,0°C w Truskawcu (tab.1). Uzdrowiska charakteryzują się ciepłą suchą jesienią, łagodnymi zimami i niezbyt gorącym latem. Suma opadów rocznych w analizowanych uzdrowiskach waha się od 700 mm w Bardejowskich Kupelach do 858 mm w Iwoniczu Zdroju. Przeważają opady w półroczu letnim. Podobne zróżnicowanie wykazuje wilgotność powietrza osiągając najniższą wartość – 69% w Iwoniczu Zdroju a najwyższą w Truskawcu – 76% (tab.1.)

Wody mineralne analizowanych uzdrowisk (Iwonicz Zdrój, Truskawiec, Bardejowskie Kupele) związane są z morskimi utworami fliszowymi i mają charakter reliktowy. Głównymi warstwami wodonośnymi są serie piaskowcowe. Skład wód ulegał wielokrotnym przeobrażeniom pod wpływem czynników fizycznych i chemicznych (Matolycz 2003, Kamiński Mackoś 1998). Charakter wybranych wód mineralnych przedstawiono w tabeli 2.

Tab.2: Charakterystyka wód mineralnych w uzdrowiskach

Uzdrowisko	Nazwa źródła	Charakterystyka
Iwonicz Zdrój	Emma	0,66% woda chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa, jodkowa, borowa
	Elin 7	0,61% woda kwasowęglowa, chlorkowo-wodorowęglanowo-sodowa
	Zofia 6	1,29% woda kwasowęglowa, wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, bromowa, jodkowa
	Klimkówka 27	1,30% woda kwasowęglowa, wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, bromowa, jodkowa
	Iza 19	0,09% woda borowa
Truskawiec	Naftusia	Woda 0,6-0,8 słabozmineralizowana, wodorowęglanowa, magnezowo-wapniowa, specyficzny naftowy zapach
	Józia	Woda 4,0-20,0 siarczanowo-chlorkowo-sodowa
	Lypky	Woda 4,5 siarczanowo-wapniowo-sodowa
	Maria	solanka
	Zofia	Chlorkowo-sodowa
Bardejowskie Kupele	Hlavný	Średniozmineralizowana, wodorowęglanowo-sodowa, żelazista, z zawartością boru
	Lekarský	Wysokozmineralizowana, wodorowęglanowo-sodowa, borowa
	Anna	Średniozmineralizowana, wodorowęglanowo-sodowa, żelazista
	Napoleon	Średniozmineralizowana, wodorowęglanowo-sodowa, żelazista, borowa
	Kolonadny	Wysokozmineralizowana, wodorowęglanowo-sodowa, żelazista, borowa

Źródło: badania terenowe 2006

W Iwoniczu Zdroju właściwości lecznicze wód znane były już w XVI wieku. Najstarszym źródłem charakteryzującym się samoczynnym wypływem nadano nazwy: Karol, Józef i Amelia. Nadmierna eksploatacja wód przyczyniła się do ich demineralizacji. Obecnie wodę wydobywa się z czternastu ujęć, z których każde posiada odmienne cechy fizyko-chemiczne (tab.2). Wody mineralne występują w piaskowcach ciężkowi-ckich, z których największe znaczenie posiadają wody z warstwy II i III (Kamiński, Mackoś, 1998).

Truskawieckie wody mineralne znane były już w XVI wieku. Jednak dopiero w roku 1820 przy eksploatacji złóż ropy naftowej natrafiono na źródło wody mineralnej, które stało się podstawą rozwoju uzdrowiska. W kolejnych latach rozpoczęto eksploatację wód m.in. ze źródeł Maria, Zofia, Anna. Obecnie wodę mineralną eksploatuje się z trzynastu źródeł. Wody charakteryzują się zróżnicowanym składem chemicznym i właściwościami leczniczymi. Reprezentują trzy grupy – słabo, średnio i wysokozmineralizowane. Najbardziej znana jest odkryta w roku 1935 Naftusia o specyficznym zapachu nafty (Torochytyn, Denisuk, 1975, Fedun, 1999, Kłopotowskyj, 2006).

Pierwsze wzmianki o wodach mineralnych w Bardejowskich Kupelach pochodzą z XIII wieku, natomiast kabiny do kąpeli leczniczych zostały wybudowane dopiero w wieku XVI. Obecnie leczniczą wodę mineralną eksploatuje się w dziesięciu ujęciach. Są to wody wodorowęglanowo-chlorowo-sodowe z zawartością m.in. związków żelaza. Największe znaczenie posiadają wody ze źródeł Hlavný, Lekarský, Herkules (Eliasova, 2007) (tab.2).

Do najczęściej stosowanych peloidów zalicza się borowiny. Obejmują one części masy torfowej, która w wyniku składu botanicznego i na skutek zaawansowanego rozkładu materii organicznej wykazuje stosowne właściwości fizyczne i chemiczne (Kucharski, Szymak, 1993).

Borowiny są powszechnie stosowane w badanych uzdrowiskach. W Iwoniczu Zdroju do celów leczniczych wykorzystuje się rocznie ponad 500 m³ borowiny (Kamiński, Mackoś, 1998). Lokalne złoża borowinowe występujące na Borowinowej Górze wykorzystywano do połowy wieku XX. Następnie korzystano ze złóż w Targowiskach k. Krosna. Ich zasobność szacowano na 229 tys m³ (Kamiński, Mackoś, 1998). Jednak w wyniku nieprawidłowej gospodarki ściekowej złoża to zostało skażone bakteriologicznie i zaprzestano jego eksploatacji. Obecnie wykorzystuje się borowiny ze złoża Wola Chorzelowska.

W Truskawcu wykorzystuje się borowiny pochodzące ze złóż torfu typu niskiego (Obolonskie, Nynińskie, Grabnyk). Złoża te znajdują się w okolicach uzdrowiska Morszyn. Są to największe w rejonie karpackim pokłady torfu (239 tys. m³) o odczynie pH 3,7-4. Poza tym złoża torfów zlokalizowane są w okolicach Nemirowa, Szkła oraz Lubinia Wielkiego i we wsi Czercze (Fedun 1999, Krawczyk, 1999b).

Złoża borowin w Bardejowskich Kupelach występują w odległości 1-2 km od centrum uzdrowiska. Zasoby złóż są niewielkie, a ich eksploatacja jest nieefektywna. Do zabiegów leczniczych wykorzystuje się borowiny ze złóż zlokalizowanych w pobliżu uzdrowisk Bojnica i Smrdaky (Eliasova, 2007).

Ozokeryt zwany inaczej woskiem górskim jest wykorzystywany w lecznictwie głównie w Truskawcu. Pierwsze wzmianki o tym „darze natury” pochodzą z początku wieku XIX (Szymonko, 1987). Genetycznie jego występowanie jest związane ze złożami ropy naftowej. Największe i najcenniejsze pokłady ozokerytu znajdują się w okolicy Borysławia. Corocznie wydobywa się tutaj ponad 700 ton tego surowca, a jego zapasy przy dotychczasowym poziomie eksploatacji oszacowano na ponad 100 lat (Krawcow i in. 1995). Przeprowadzone badania fizyko-chemiczne potwierdzają, że zawiera on cenne makro i mikroelementy – siarkę, żelazo, sód, tytan, cynk. W zależności od składu chemicznego ozokeryt może mieć różny kolor od żółtego, zielonego aż po ciemny, zbliżony do czarnego. Po odpowiedniej obróbce przypomina plastyczny pszczeli wosk z charakterystycznym naftowym zapachem. Badania wykazały, że mimo termicznej obróbki nie traci swoich właściwości i może być wykorzystywany w leczeniu różnych schorzeń nawet do szesnastu razy. Balneolodzy są przekonani, że ozokeryt jest lepszy niż paleoidy w terapii chorób reumatologicznych, dermatologicznych, a także ortopedycznych (Gerencuk, 1968, Szymonko, 1989, Fedun, 1999).

STAN PODSTAWOWYCH ELEMENTÓW INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ

Baza noclegowa

W trzech analizowanych uzdrowiskach baza noclegowa wykazuje zróżnicowany obraz zarówno pod względem charakteru obiektów jak i ich wielkości (tab.3). Pod względem liczby obiektów noclegowych jak i liczby miejsc noclegowych wyróżnia się Truskawiec. W roku 2006 w mieście funkcjonowało 69 obiektów noclegowych, z których 36 stanowiły sanatoria, należące do Truskawieckurort S.A oraz do gestorów prywatnych. Łączna liczba miejsc noclegowych wynosiła ponad 13 000. Cechą charakterystyczną był ponad 90% udział miejsc noclegowych w obiektach sanatoryjnych (tab.3). W Iwoniczu Zdroju struktura bazy noclegowej wykazywała większe zróżnicowanie. W uzdrowisku działały sanatoria stanowiące część Uzdrowiska Iwonicz S.A i należące do prywatnych właścicieli, pensjonaty, hotele oraz kwatery prywatne, które łącznie oferowały ponad 2300 miejsc noclegowych. Najmniejszą liczbą obiektów (37) i najmniejszą liczbą miejsc noclegowych dysponowały Bardejowskie Kupele (tab.3).

Tab.3: Struktura obiektów noclegowych w uzdrowiskach w 2006 roku

L.p.	Obiekty	Iwonicz Zdrój				Truskawiec				Bardejowskie Kupele			
		Liczba obiektów	%	Liczba miejsc noclegowych	%	Liczba obiektów	%	Liczba miejsc nocleg.	%	Liczba obiektów	%	Liczba miejsc nocleg.	%
1.	Obiekty sanatoryjne	11	20	1499	63,3	36	53	11942	91,6	32	86	1032	71,6
2.	Hotele	3	5	135	5,7	10	14	548	4,2	3	8	385	36,7
3.	Pensjonaty	15	27	348	14,7	11	16	358	2,7	1	3	15	1,1
5.	Ośrodki wypoczynkowe	7	13	288	12,2	0	0	0	0	0	0	0	0
7.	Kwatery prywatne i pokoje gościnne	20	35	98	4,1	0	0	0	0	1	3	6	0,6
10.	Pozostałe	0	0	0	0	12	17	189	1,5	0	0	0	0
	Łącznie	59	100	2368	100	69	100	13037	100	37	100	1438	100

Źródło: badania terenowe 2006

Baza towarzysząca

Istotą funkcjonowania infrastruktury towarzyszącej jest możliwość sprzedaży ofert turystycznej, a także zagospodarowania czasu wolnego w przypadku niesprzyjających warunków pogodowych. Dotyczy to zarówno mieszkańców jak i turystów odwiedzających uzdrowiska (Harasimiuk i in. 2007).

Analizowane uzdrowiska wykazują duże zróżnicowanie w zakresie stanu infrastruktury turystycznej (tab.4). Do najważniejszych elementów infrastruktury turystycznej należą szlaki turystyczne, szlaki rowerowe oraz baza sportowo-rekreacyjna. Obejmuje ona: baseny i kąpieliska, sale sportowe, wypożyczalnie sprzętu sportowego, boiska a także inne obiekty tj. korty tenisowe, pola golfowe, dyskoteki (tab. 4).

W skład bazy turystycznej w Iwoniczu Zdroju wchodzi m.in. oznakowane szlaki turystyczne. Do najciekawszych należą: m.in. fragment Głównego Szlaku Beskidzkiego (znaki koloru czerwonego), którym można dojść przez Pasma Bukowicy do Komańczy i dalej w Bieszczady oraz przez Cergową, Pustelnię Św. Jana i Magurski PN do Krynicy. Uzupełnieniem szlaku PTTK są szlaki gminne: mi. in. z Iwonicza Zdroju przez Przemyarki do Rymanowa Zdroju, z Iwonicza Zdroju przez Klimkówkę do Rymanowa, przez Piekłiska do Klimkówki oraz na Bełkotkę i Winiarską.

Poza szlakami znakowanymi dużą popularnością cieszą się przejścia nieoznakowane: przez Bałuciankę do Jaślik, przez Lubatową do Trziciany, przez Lubatówkę do Dukli i inne (Michalak, 2001).

Tab.4: Wybrane elementy infrastruktury turystycznej w analizowanych uzdrowiskach

Elementy infrastruktury turystycznej	Iwonicz Zdrój	Truskawiec	Bardejowskie Kupele
Szlaki turystyczne	+	-	+
Szlaki rowerowe	+	-	+
Ścieżki spacerowe	+	+	+
Trasy narciarstwa biegowego	+	-	-
Wyciągi narciarskie	+	-	+
Kąpieliska/baseny	+	+	+
Korty tenisowe	+	+	+
Wypożyczalnie sprzętu sportowego	+	+	+
Boiska sportowe	+	+	+
Pole do mini golfa	-	-	+
Parki	+	+	+
Place zabaw dla dzieci	+	+	+
Centra odnowy biologicznej	+	+	+
Jaskinie solne	+	+	+
Kino	+	+	+
Biblioteki i czytelnie	+	+	+
Dyskoteki	+	+	-
Kasyno	-	+	-
Muzea	-	+	+

Źródło: badania terenowe 2006

Na terenie uzdrowiska i pobliskich okolic wytyczono kilka szlaków rowerowych dla rowerów górskich i spacerowych. Są to: szlak przez stoki Przedziwnej i Winiarskiej do Lasu Grabińskiego i Iwonicza (oznakowany zielonymi kółkami na białym tle, o długości 17 kilometrów), szlak przez Turkówkę, Wólecką Górę do dzielnicy pensjonatowej (oznakowany niebieskimi kółkami na białym tle i ma długość 12 kilometrów) oraz szlak biegnący z Iwonicza Zdroju przez Klimkówkę, Rymanów, Królik Polski, Bałuciankę do Iwonicza Zdroju (oznakowany białymi strzałkami, ma długość 27 kilometrów) (Michalak, 2001).

W leczeniu kuracjuszy, zwłaszcza w terenoterapii, ważną rolę odgrywają ścieżki spacerowe. W Iwoniczu Zdroju w latach 70. XX wieku zostało wykonanych około 20 km

ścieżek zdrowia i ścieżek przyrodniczych wokół uzdrowiska, w parku zdrojowym oraz między sąsiednimi miejscowościami: Rymanowem, Klimkówką, Lubatową i Lubatówką. Dużą popularnością cieszy się otwarta w 2000 roku ścieżka spacerowo-przyrodnicza do źródła „Bełkotka”. Na jej trasie wyznaczono i opisano stanowiska dotyczące funkcjonowania ekosystemu leśnego.

W uzdrowisku istnieją sprzyjające warunki dla rozwoju różnych form turystyki zimowej. W sezonie zimowym w Iwoniczu Zdroju działa wyciąg narciarski (orczykowy) zlokalizowany na stoku Góry Winiarskiej wyposażony w sztuczne oświetlenie, o długości trasy 350 metrów oraz wytyczone trasy narciarstwa biegowego m.in. na wzniesieniach Przedziwniej i Winiarskiej, przejście od Borowinowej Góry przez Piekłiska do Klimkówki, przejście między Przedziwną a Żabią Górą, czy od Przedziwniej przez Winiarską w stronę Ispaku.

Od kilku lat w uzdrowisku nie funkcjonuje już pływalnia odkryta, która jest zlokalizowana w Dolinie na Kawalcach. W Iwoniczu Zdroju działają pływalnie kryte w sanatorium Stomil-Ziemowit, Sanvit, KRUS, Excelsior.

Przy niektórych obiektach sanatoryjnych tj. sanatorium Wisła-Margot i szpital uzdrowiskowy Excelsior znajdują się korty tenisowe oraz boiska do gry w koszykówkę czy siatkówkę (sanatorium Wisła-Margot, Biały Orzeł, Zespół Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich). Korzystanie z tych urządzeń umożliwia funkcjonujące w uzdrowisku wypożyczalnie sprzętu sportowego. Przy parkingu strzeżonym można wypożyczyć rowery górskie, a na stoku Winiarskiej w sezonie zimowym sprzęt narciarski. Sanatoria dysponują również stołami bilardowymi, piłkami do koszykówki, siatkówki i innym sprzętem sportowym. Większość sanatoriów oferuje także możliwość wypożyczenia kijków do Nordic Walking.

Dla dzieci urządzone przy pensjonatach i niektórych ośrodkach sanatoryjnych place zabaw. Uatrakcyjnieniu pobytu kuracjuszy służyły także centra odnowy biologicznej i spa (m.in. sanatorium Górnik), oraz jaskinie solne (Zakład Przyrodolecznicy, sanatorium Górnik). Ważnym elementem infrastruktury turystycznej w Iwoniczu Zdroju jest także Gminna Biblioteka Publiczna oraz kino Wczasowicz, będące także miejscem organizacji występów teatralnych, muzycznych lub koncertów.

W Truskawcu głównym miejscem spacerów i terenoterapii jest park zdrojowy zlokalizowany w zachodniej części uzdrowiska. Znajdują się w nim rzeźby, pomniki oraz obmurowane źródła wód mineralnych.

Na terenie Truskawca działają kryte pływalnie zlokalizowane m.in. w kompleksie sanatoryjnym Dnipro-Beskid oraz hotelu Riksos.

Uzupełnieniem bazy turystyczno - sportowej są boiska sportowe oraz stadiony (dzieścić), a także korty tenisowe (osiem) z których mogą korzystać turyści jak i ludność miejscowa. Przy sanatoriach dziecięcych (Junist) urządzone place zabaw.

W niektórych sanatoriach, pensjonatach można wypożyczyć sprzęt sportowy np. piłki do gry w koszykówkę, siatkówkę czy piłkę nożną oraz zestawy do gry w tenisa stołowego i ziemnego.

Podobnie, jak w uzdrowiskach polskich, w Truskawcu funkcjonuje także jaskinia solna oferująca seanse lecznicze i relaksacyjne w sprzyjającym mikroklimacie. W ostatnich latach coraz częściej otwiera się w mieście centra odnowy biologicznej i rozrywki. Największym uznaniem wśród kuracjuszy cieszy się kompleks wypoczynkowy Bohema, kulturalno - rozrywkowe centrum Milenium.

Uzdrowisko posiada rozwiniętą sieć bibliotek i czytelni. Bogaty księgozbiór zgromadzony jest w Głównej Bibliotece Uzdrowskiej, bibliotece dla dzieci oraz siedemnastu bibliotekach zlokalizowanych w sanatoriach.

Kuracjusze w czasie wolnym mogą skorzystać z seansów filmowych wyświetlanych w kinie Złata i Czerwona Kalina. Są to nowoczesne obiekty wyposażone w sprzęt i aparaturę umożliwiającą odbiór wysokiej klasy. Na tle innych uzdrowisk Truskawiec wyróżnia się posiadaniem na swoim terenie trzech muzeów – Muzeum Twórczości M. Biłasa, Muzeum Eparchialne oraz najbardziej znane i najczęściej odwiedzane Muzeum Miasta-Uzdrowiska, w którym poza stałymi ekspozycjami organizowane są także wystawy czasowe np. wystawa figur woskowych.

Czas spędzony w uzdrowisku umilić może wyjście do kasyna Flesz. Jest to atrakcja, która nie występuje w pozostałych miejscowościach.

W Bardejowskich Kupelach turystyczna baza towarzysząca jest dobrze rozwinięta i urozmaicona. Przez obszar uzdrowiska przebiega kilka znakowanych szlaków turystycznych np. szlak czerwony – Barejów - Bardejowskie Kupele - Stebnicka Magura - Zborow - Kurimka oraz szlak żółty – Bardejowskie Kupele - Zborowski hrad - Dlha Luka oraz Mnichowski Potok – przełęcz Czereśnia - Bardejowskie Kupele.

Sieć oznakowanych tras uzupełniają ścieżki spacerowe – wyznaczone są na terenie uzdrowiska, sprzyjają uprawianiu joggingu, Nordic Walking, łączna długość ścieżek wynosi ok. 25 km. Jedną z ciekawszych jest ścieżka dydaktyczna biegnąca na trasie Bardejowskie Kupele - Čeršľa - Zborowski hrad - Dlha Luka - Bardejowskie Kupele. Na ścieżce o długości 8 km wyznaczono sześć przystanków prezentujących najciekawsze obiekty historyczno-przyrodnicze.

Jedną z najciekawszych tras rowerowych nie tylko Bardejowskich Kupeli, ale także północno-wschodniej Słowacji jest trasa Bardejów - Zborów - Regetowka - Becherów - Ondawka - Nižna Polanka - Jedlinka - Zborów - Bardejowskie Kupele - Bardejów prezentująca miejsca o szczególnych walorach historycznych i przyrodniczych.

W zimie narciarstwo zjazdowe uprawiać można na stoku narciarskim, który ma długości 520 m i przewyższeniach około 115 m (Darmochwał, 1999).

W lecie największą atrakcję stanowi kąpielisko odkryte. Zlokalizowane w północnej części uzdrowiska, na jego terenie znajduje się brodzik dla dzieci, a woda w basenie w miarę konieczności jest podgrzewana.

Bazę sportową uzupełniają korty tenisowe, boiska sportowe, pole do mini golfa, a także centrum relaksacyjno-rehabilitacyjne w hotelu Ozon. Sprzęt potrzebny do uprawiania różnych dyscyplin sportowych można wypożyczyć w willi Matylda.

W czasie niepogody skorzystać można z seansów filmowych wyświetlanych w godzinach popołudniowych w kinie Zriedlo oraz księgozbioru zgromadzonego w bibliotece uzdrowskiej mieszczącej się w willi Melania.

W uzdrowisku działalność prowadzi Muzeum Architektury Ludowej prezentujące zabudowania gospodarcze, obiekty mieszkalne różnych grup etnicznych z regionu Górnego Szarisza oraz północnego Zemplina. Było to pierwsze muzeum takiego typu na Słowacji. Budowano je w latach 1960-1965. Poza tym w willi Rakoczy znajduje się ekspozycja strojów ludowych, wyrobów rzemieślników ludowych, a także wystawa dotycząca historii Bardejowskich Kupeli.

Oferta zabiegowo – lecznicza jako element produktu turystycznego uzdrowisk

Oferta zabiegowo-lecznicza stanowi ważny element produktu turystycznego uzdrowisk. Charakter i zakres oferty stanowią czynnik przyciągający kuracjuszy, zwłaszcza pełnopłatnych, przyjeżdżających bez skierowań lekarskich. Przemiany ilościowe i jakościowe oferowanych usług zdrowotnych mogą stanowić wskaźnik dostosowania się do warunków gospodarki rynkowej. W dalszej części przedstawiono ofertę na przykładzie spółek uzdrowiskowych (Iwonicz S.A, Truskawekurort S.A, Bardejowskie Kupele S.A).

Cechą charakterystyczną uzdrowisk jest wykonywanie zabiegów w oparciu o różnorodne metody lecznicze (tab.5).

Oferta zabiegowa jest zróżnicowana i urozmaicona. We wszystkich uzdrowiskach stosuje się zabiegi oparte na balneoterapii, klimatoterapii, kinezyterapii oraz fizykoterapii. Uzupełnieniem tego jest stosowanie odpowiednich diet. Poza tym w niektórych uzdrowiskach stosuje się m.in. leczenie homeopatyczne (Iwonicz Zdrój), aromatoterapię (Iwonicz Zdrój, Truskawiec, Bardejowskie Kupele), apifitoterapię (Truskawiec). W uzdrowiskach ukraińskich w lecnictwie wykorzystuje się także ozokerytoterapię (tab.5).

Tab.5: Metody lecznicze stosowane w uzdrowiskach

Metody lecznicze	Iwonicz Zdrój	Truskawiec	Bardejowskie Kupele
Balneoterapia	+	+	+
Klimatoterapia	+	+	+
Kinezyterapia	+	+	+
Fizykoterapia	+	+	+
Leczenie dietetyczne	+	+	+
Akupunktura	-	+	-
Homeopatia	+	-	-
Ozokerytoterapia	-	+	-
Aromatoterapia	+	+	+
Apifitoterapia	-	+	-

Źródło: badania terenowe

W Uzdrowisku Iwonicz S.A zabiegi lecznicze wykonywane są w Zakładzie Przyrodolecznictwa zlokalizowanym w centrum uzdrowiska. Zakład świadczy usługi nie tylko dla kuracjuszy Spółki, ale także dla pacjentów innych sanatoriów i pacjentów ambulatoryjnych. Zakład Przyrodolecznictwa jest obiektem przystosowanym do przyjmowania osób niepełnosprawnych. Mieszczą się w nim następujące działy: kinezyterapii, fizykoterapii, hydroterapii, masaży, zabiegów borowinowych oraz odnowy biologicznej. W ramach tych działów możliwe jest wykonywanie trzydziestu czterech rodzajów zabiegów. Lista proponowanych zabiegów obejmuje m.in. kąpiele (wirowa, mineralna, zmiennocieplna, kwasowęglowa, perełkowa, ozonowa), trzy rodzaje inhalacji (zbiorowe, indywidualne, ultradźwiękowe), masaże (pneumatyczny, ręczny, podwodny), różnego rodzaju lampy (Solux, Biotron), Intedryn, galwanizację, diatermię, diadynamik, a także gimnastykę ogólnoustrojową w basenie i na sali gimnastycznej.

Na podstawie w/w zabiegów Uzdrowisko Iwonicz S.A przygotowało pakiet leczniczy trwający minimum czternaście dni w ramach, którego istnieje możliwość skorzystania z Ośrodka Diagnostyki i Leczenia Kobiet pod Patronatem Kliniki Ginekologii Akademii Medycznej w Lublinie oraz Ośrodka Diagnostyki i Leczenia Osteoporozy pod Patronatem Kliniki Ortopedii Akademii Medycznej w Lublinie. W Starych Łazienkach działa także poradnia ortopedyczna i reumatologiczna, laboratorium analityczne krwi, moczu oraz badań hormonalnych. Uzdrowisko opracowało program pobytów leczniczych dla chorych z łuszczycą, z osteoporozą i dla kobiet po mastektomii.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom rynku Spółka Uzdrowisko Iwonicz S.A poza zabiegami typowo leczniczymi oferuje zabiegi kondycyjno-rekreacyjne i zabiegi kosmetyczno-pielęgnacyjne (np. ćwiczenia na siłowni, peeling ciała, zabiegi hydroterapeutyczne, zabiegi fitomineralne, masaże, zabiegi detoksykująco – ujędrniające, zabiegi limfodrenujące, zabiegi kosmetyczne twarzy). Zabiegi kosmetyczno-pielęgnacyjne są wykonywane w oparciu o wykorzystanie alg, glinki, minerałów morskich oraz czekolady w centrum spa&wellness otwartym w roku 2003. Do grupy tych zabiegów należą m.in. peeling czekoladowy, zabieg detoksykująco-relaksujący redukujący cellulit, zabieg solny liftingująco-wyszczuplający, czy zabieg detoksykująco-nawilżający. Zabiegi przeznaczone są dla osób przemęczonych, z dolegliwościami niewymagającymi pomocy medycznej. Celem zabiegów jest wzmocnienie, regeneracja organizmu oraz poprawa samopoczucia. Z kombinacji różnych zabiegów opracowano specjalne pakiety pobytowe dla kobiet i mężczyzn w różnym wieku np. dzienne programy odnowy biologicznej dla kobiet i mężczyzn, 3 - dniowe pakiety Gorąca czekolada, Gorączka Złota, Coffee Spa, 7 - dniowy program zapobiegający cellulitowi. Poza tym w ofercie są także 14 - dniowy turnus antystresowy oraz turnus modelujący sylwetkę oraz kondycyjno – odchudzający. W skład takiego pakietu wchodzi odpowiednio dobrane zabiegi, zakwaterowanie, całodienne wyżywienie w postaci specjalistycznej diety oraz całodobowa opieka lekarsko-pielęgniarska. Wszystkie zabiegi wykonywane są na bazie wyłącznie kosmetyków i preparatów naturalnych, pochodzących z własnej oferty produkcyjnej. W ramach spa&wellness funkcjonuje także Podkarpacki Ośrodek Terapii Solnej oferujący zabiegi haloterapii i aromafitoterapii stosowane w przypadku przemęczenia, otyłości, zaburzeń metabolizmu oraz nerwicach. Wszystkie zabiegi wykonywane są przez wyszkolony personel z użyciem nowoczesnych urządzeń (Komornicki, 2010).

Kolejną ofertą pobytową są wczasy wypoczynkowe trwające minimum cztery dni. Cena obejmuje m.in. nieodpłatne korzystanie z basenu, kuracji pitnej i jednego seansu w jaskini solnej.

W uzdrowisku w połowie XIX wieku opracowano metodę pozyskiwania soli jodobromowej iwoniczkiej, a od l.20. XX wieku produkuje się borowinową kostkę iwoniczką. Są to tradycyjne preparaty lecznicze produkowane w Iwoniczu Zdroju. Na ich bazie Uzdrowisko Iwonicz S.A. jako jedyna polska firma uzdrowiskowa zaczęła produkować kosmetyki. Obecnie są one produkowane w kilku seriach: „Naturalne Źródło Urody” (sole kąpielowe, solankowe płyny kąpielowe), „Kuracja SPA” (peeling do ciała z leczniczą solą iwoniczką, żel pod prysznic kojąco-nawilżający, balsam do ciała ujędrniający – nawilżający z leczniczą solą iwoniczką), „Prosto z Natury” (antycellulitowa emulsja do ciała ujędrniająco – wzmacniająca, kojący szampon przeciwłupieżowy z leczniczą solą

i nanomiedzią, lawendowa sól odświeżająca do zmęczonych stóp z nanomiedzią i olejkami eterycznymi). Seria ta została nagrodzona I miejscem w Ogólnopolskim Konkursie na Najlepszy Kosmetyk Naturalny roku 2009 i Medalem Złota Pieczęć Natury. Ostatnią serię stanowią Kremy z Uzdrowiska Iwonicz (wzmacniający krem do rąk i paznokci z solą iwonicą, d-pantenolem i krzemem oraz zmiękczający krem do szorstkiej skóry z solą iwonicą, Mediolanem i allantoiną) (Komornicki, 2010).

Uzdrowisko Truskawiec specjalizuje się w leczeniu schorzeń nerek i dróg moczowych, chorób ginekologicznych, układu pokarmowego, układu krążenia, osteoporozy oraz układu nerwowego. Uzdrowisko posiada bardzo dobrze rozwiniętą bazę leczniczą. Funkcjonuje tu ponad czterdzieści laboratoriów wykonujących specjalistyczne badania. Na terenie uzdrowiska wykonuje się ponad dziewięćdziesiąt różnego rodzaju zabiegów, zgrupowanych w trzy główne działy: hydroterapeutyczny, balneoterapeutyczny, fizjoterapeutyczny. Zabiegi hydroterapeutyczne (kąpiele, natryski) wykonywane są m.in. w sanatoriach: Szachtar, Kryształowy Pałac, Karpaty, Perła Przedkarpacia i wodolikarni (lecznicy wodnej) nr 1. Zabiegi z grupy balneoterapeutycznych oferują balneoozokerytolecznice nr 1 i 2, sanatoria: Karpaty, Dzerelo, Perła Przedkarpacia, Szachtar, Sanatorium Wojskowe, Mołodowa, Przedkarpacie, Dnipro-Beskid, Truskawiec, Kryształowy Pałac. Poza tym w każdym sanatorium znajdują się gabinety masażu, kinezyterapii oraz gabinety psychologa. Większość sanatoriów oferuje usługi z zakresu profilaktyki i leczenia stomatologicznego. Wszystkie zabiegi świadczone są w oparciu o nowoczesną aparaturę medyczną. W uzdrowisku działalność lecznicza prowadzona jest pod patronatem kilku znanych ukraińskich uczelni medycznych np. oddziału Eksperymentalnej Balneologii Instytutu Fizjologii im. O. Bohomolca, Instytutu Problemów Rehabilitacji Medycznej, Truskawieckiego Balneologicznego Centrum Innowacji, czy Uzdrowskiego Naukowo-Rehabilitacyjnego Centrum Karpaty-Czarnobyl.

Spółka Truskawekurort S.A. w oparciu o wykonywane zabiegi lecznicze opracowała specjalne programy lecznicze dla różnych grup zawodowych. W ofercie możemy znaleźć program zdrowotny przeznaczony m.in. dla kierowców, dla kierowników i pracowników państwowych, program dla pracowników przemysłu metalurgicznego, czy program dla nauczycieli i górników. W skład takiego programu wchodzi m.in. odpowiednio dobrane zabiegi, dietetyczne wyżywienie, opieka lekarska a także w miarę potrzeby spotkanie z psychologiem.

Poza ofertą dla grup zawodowych skorzystać można z programów leczących różne schorzenia np. bezpłodność, parodontozę, nadwagę, drogi żółciowe, cukrzycę i osteoporozę (trzydzieście tego typu programów). Dodatkowo, w ostatnich latach wprowadzono ofertę pobytową dla osób, które chcą poprawić swoją kondycję fizyczną i psychiczną. Służą temu 7- lub 14 - dniowe pobyty antystresowe, kosmetyczne oraz odmładzające organizm. Na taki program składają się przede wszystkim zabiegi relaksacyjne – aromaterapia, kąpiele, masaże, seanse psychologiczne, zajęcia na siłowni.

Poza zabiegami leczniczymi w niektórych obiektach działają centra spa, a w nich łaźnia i fińska łaźnia, siłownia, salon masażu, jaskinia solna, solarium, a także gabinet kosmetyczny. Można tu skorzystać z muzykoterapii, aromaterapii, koloroterapii czy innych metod relaksacyjnych.

Profil leczniczy Bardejowskich Kupeli obejmuje choroby układu krążenia, układu trawiennego, choroby przemiany materii, schorzenia dróg oddechowych, nerek i dróg

moczowych oraz osteoporozę, klimakterium, schorzenia kręgosłupa, a także choroby onkologiczne. Baza zabiegowa jest dobrze rozwinięta i obejmuje ponad czterdzieści pięć rodzajów zabiegów leczniczych i rekreacyjnych wykonywanych w zakładzie przyrodolecznictwem. Do najbardziej popularnych należą masaże (podwodny, klasyczny, aromaterapeutyczny, chiński, kamieniami), kąpiele (mineralna, perełkowa, wirowa, rozmarynowa, lewandowa), inhalacje, oksyterapia, a także drenaż limfatyczny czy sauna fińska i parowa. W uzdrowisku istnieje możliwość skorzystania z haloterapii w znajdującej się tutaj jaskini solnej. Niedawno wprowadzoną nowością jest leczenie przez stawianie baniek oraz suchą kąpiel. Wszystkie te zabiegi podzielone są na dwie grupy – dostępne na podstawie skierowania lekarskiego i dostępne za dodatkową opłatą.

Zarząd uzdrowiska na bazie wykonywanych zabiegów przygotował różnego rodzaju ofert pobytowe. Pierwszą grupę stanowią pobyty lecznicze w ramach, których kuracjuszm oferuje się pobyt seniorski, leczniczo – prewencyjny, regeneracji dróg oddechowych, a także pobyt dla osób odchudzających się. W skład takiego pakietu wchodzi m.in. zakwaterowanie, odpowiednio dobrane wyżywienie, określone przez lekarza zabiegi lecznicze. Dodatkowo pobyt uzdrowski – leczniczy extra zawiera wykonanie dodatkowych badań lekarskich (EKG, spirometria), wyżywienie w formie szwedzkiego stołu, wizytę w zakładzie kosmetycznym i fryzjerskim, a także wolny wstęp na mini-golfa lub do fitness klubu. Drugą grupę stanowią pakiety relaksacyjne, które można wykupić bez skierowania lekarskiego. Głównym elementem tych pakietów są zabiegi relaksacyjno-kondycyjne tj. masaże, kąpiele, aromaterapia, wizyty w saunie czy fitness. Uzupełnieniem tego są diety witaminowe, owocowe i inne. Trzecią, ostatnią grupę stanowią pakiety specjalne tj. pobyty wakacyjne i świąteczne dla dzieci i dorosłych. Atrakcją przy pobytach świątecznych był np. konkurs pisanek, udział w specjalnie przygotowanym wieczorze, czy wspólne śpiewanie kolęd. W Bardejowskich Kupelach, podobnie jak w innych wcześniej opisanych uzdrowiskach, od kilku lat oferowane są zabiegi spa & wellness (m.in. masaże, kąpiele relaksacyjne, zabiegi pielęgnacyjne na twarz i ciało, zabiegi w basenie).

Działalność marketingowo – reklamowa

Okres transformacji i nowe zasady korzystania z turystyki uzdrowskiej zintensyfikowały działania marketingowo-reklamowe w celu pozyskania kuracjuszy, zwłaszcza komercyjnych.

W uzdrowiskach polskich, w tym w Iwoniczu Zdroju, głównym świadczeniobiorcą lecznictwa uzdrowskiego jest Narodowy Fundusz Zdrowia, jednakże zawierane kontrakty nie wykorzystują w pełni zaplecza hotelowo-zabiegowego. W związku z tym zarządcy podejmują różnorodne działania mające na celu pozyskanie klientów indywidualnych oraz finansowanych z innych źródeł (firmy ubezpieczeniowe, Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, fundacje itp.). Zmieniająca się orientacja społeczeństwa w postrzeganiu uzdrowisk zwiększyła obszar pozyskiwania nowych klientów korzystających nie tylko z leczenia ale także z profilaktyki, rehabilitacji czy pro-zdrowotnych form spędzania czasu. Korzystne położenie uzdrowiska blisko granicy ze Słowacją i Ukrainą stworzyło możliwość pozyskania klientów z tych państw. Sanatoria w Iwoniczu Zdroju podjęły współpracę w zakresie sprzedaży usług uzdrowskich z dystrybutorem działającym na Ukrainie. Poza tym w centrum zainteresowania Uzdrowiska Iwonicz S.A stały się

pobyty klientów polonijnych, dlatego nawiązano współpracę z Ośrodkami Polonijnymi oraz biurami podróży działającymi za granicą.

Poza rozwijaniem działalności marketingowej wielu dyrektorów zaczęło budować program lojalnościowy, który ma sprawić, że pozyskany klient stanie się stałym klientem i będzie polecał świadczone mu usługi uzdrowiskowe innym. Spółka zarządzająca obiektami przygotowując program marketingowy przeprowadzają wśród gości m.in. badania ankietowe dotyczące warunków pobytu w sanatoriach, oczekiwań i ewentualnych niedostatków związanych z pobytem.

Do najważniejszych działań marketingowo-promocyjnych należały do nich m.in.

- Udział w targach i giełdach turystycznych oraz rozpowszechnianie materiałów informacyjnych w kraju i za granicą m.in. na targach zagranicznych ITB w Berlinie, w Moskwie, krajowych targach turystycznych i kosmetycznych w Łodzi, Bydgoszczy, Katowicach, Warszawie, Szczecinie, targach SPA & Wellness
- Zamieszczenie reklam w publikacjach turystycznych i medycznych krajowych oraz zagranicznych np. w Ogólnopolskim Informatorze Osoby Niepełnosprawnej, Turystyce, na mapach turystycznych Iwonicza Zdroju, Rymanowa Zdroju i Polańczyka
- Współpraca z mediami – prasą krajową i zagraniczną (Nowiny, Super Nowości, Życie Warszawy), telewizją regionalną, krajową (TVP Polonia, TVP Rzeszów), rozgłośniami radiowymi (radio Fan FM, Radio Rzeszów)
- Rozbudowa informacji internetowej, która w dzisiejszych czasach stanowi ważne źródło informacji. Uzdrowisko Iwonicz S.A. prowadzi stronę internetową w języku polskim i angielskim. Na stronie dostępne są informacje dotyczące historii uzdrowiska, charakterystyki obiektów sanatoryjnych, proponowanych zabiegów leczniczych, oferty pobytowej w centrum spa oraz produktów uzdrowiskowych. są dane kontaktowe. Uzupełnieniem prezentacji są zdjęcia umieszczone w galeriach
- Współpraca z biurami podróży – Uzdrowisko Iwonicz S.A. posiada ponad siedemdziesiąt pięć umów o współpracy (pozyskanie klientów głównie na pobyty z odnową biologiczną). Na uwagę zasługuje umieszczenie oferty sanatorium Pod Jodłą w katalogu firmy Neckermann Polska.
- Współpraca z instytucjami zajmującymi się sprzedażą zorganizowanych pobytów rehabilitacyjnych i leczniczych np. Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, Kluby Amazonki
- Współpraca z zakładami pracy i instytucjami np. z Ministerstwem Zdrowia w Warszawie, Akademią Medyczną w Lublinie, Halagardą Spółką Jawną w Krakowie, UMCS w Lublinie. W ramach takiej współpracy Spółka sprzedaje swoje usługi po preferencyjnych cenach, z bonifikatą dla zatrudnionych przez Polecającego pracowników i członków ich rodzin
- Wydawanie ulotek i materiałów informacyjnych w języku polskim i językach obcych
- Ustawienie tablic informacyjnych przy drogach dojazdowych
- Zmiany w stałych ofertach wczasów leczniczych oraz pobytach leczniczych – skrócenie wymaganych dni pobytu, rozszerzenie usług przy zachowaniu ceny

- Wprowadzenie nowej, specjalistycznej oferty (oferta związana z odnową biologiczną)
- Stosowanie Hotelowej Karty Stałego Klienta, Srebrnej i Złotej Leczniczej Karty Stałego Klienta, Srebrnej i Złotej Karty Klubu Kuracjusza Uzdrowiska Iwonicz,
- Utworzenie przez Uzdrowisko Iwonicz S.A sklepu internetowego
- Wspólna promocja w ramach „Uzdrowisk Galicyjskich”
- Kreowanie marek „Uzdrowisko Iwonicz” S.A i „Iwoniczanka” w celu zwiększenia zaufania wobec produktów
- Organizowanie spotkań promocyjnych dla dystrybutorów, bezpośrednio prezentacje oferowanych produktów (marketing bezpośredni)
- Udział w klastrze „Uzdrowiska – Perły Polski Wschodniej” – projekt realizowany jest od 1.01.2010 do 31.12.2011 r., celem jest rozwój powiązań pomiędzy podmiotami działającymi w branży leczniczej, zdrowotnej i uzdrowiskowej. Ważną rolę w realizacji powyższego celu jest szeroka współpraca przedsiębiorców, ośrodków naukowych i instytucji około biznesowych z regionalnymi i lokalnymi samorządami oraz organizacjami turystycznymi. Do projektu przystąpiły m.in. uczelnie wyższe (Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie – koordynator, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Rzeszowie), instytucje okołobiznesowe (Stowarzyszenie Promocji Przedsiębiorczości w Rzeszowie, Centrum Wspierania Biznesu Sp.z.o.o w Rzeszowie), gminy uzdrowiskowe (Iwonicz Zdrój, Rymanów, Krasnobród, Horyniec – Zdrój, Solec – Zdrój), przedsiębiorstwa (Uzdrowisko Iwonicz S.A, Uzdrowisko Rymanów S.A, Uzdrowisko Busko-Zdrój S.A, Sanatorium Uzdrowiskowe „Amer-Pol”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Atrium”, Hotel „Pod Świerkiem” , Hotel „EwKa”, Hotel Restauracja „Jaś Wędrowniczek”, Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny NATURA - Busko-Zdrój i inne). Głównymi celami kooperacji w ramach klastra jest wykreowanie innowacyjnych kompleksowych produktów turystycznych, zgodnych z wymogami tzw. „rynku doznań”, wypromowanie wspólnej marki produktów, upowszechnienie pozytywnego wizerunku uzdrowisk Polski Wschodniej, wymiana doświadczeń, upowszechnienie najlepszych praktyk oraz promocja idei klasteringu. Ważną rolę odgrywa rozszerzenie współpracy z uzdrowiskiem Bardejowskie Kupele na Słowacji, Truskawiec na Ukrainie oraz Druskienniki na Litwie (Hermianiuk 2010).

Uzdrowisko Truskawiec działania promocyjno-reklamowe ukierunkowuje przede wszystkim na pozyskanie klientów pełnopłatnych z krajów byłego ZSRR, a szczególnie z republik nadbałtyckich. Swoją ofertę kierują głównie poprzez:

- Udział w targach turystycznych krajowych i zagranicznych
- Zamieszczanie reklam w specjalistycznych czasopismach medycznych i turystycznych
- Opracowanie w roku 2005 filmu promującego uzdrowisko Truskawiec oraz jego walory lecznicze i turystyczne. Płytę z tą prezentacją przygotowano także wersjach obcojęzycznych (angielskiej, polskiej, rosyjskiej i niemieckiej). Zawarte są na niej informacje o historii uzdrowiska, sanatoriach należących do spółki, diagnostyce i metodach leczniczych

- Strony internetowe - Spółka Truskawekurort S.A. posiada stronę internetową, na której są informacje o obiektach należących do niej, zabiegach leczniczych oraz innych oferowanych usługach. Strona przygotowana jest w języku ukraińskim, rosyjskim i angielskim. Oprócz tego informacje o poszczególnych sanatoriach można znaleźć m.in. na oficjalnej stronie miasta (www.truskavets-city.gov.ua), czy agencji internetowej uzdrowiska Truskawiec (www.truskavets.in.ua)
- Drukowanie i rozpowszechnianie materiałów i folderów promocyjnych, które dostępne są m.in. w recepcjach hotelowych, sklepach
- Nawiązanie kontaktów z zagranicznymi biurami np. w Polsce, Rosji, Słowacji, które sprzedają oferty pobytowe
- Wprowadzenie nowych, specjalistycznych ofert np. program leczniczy dla wybranych grup zawodowych, pobyt relaksacyjny itp.

Uzdrowiska słowackie, w tym Bardejowskie Kupele, także w ostatnich latach zintensyfikowały działania marketingowo-promocyjne. W uzdrowisku prowadzi się anonimowe badania ankietowe, w których każdy turysta może wyrazić swoją opinię na temat usług noclegowych, leczniczych, gastronomicznych czy organizacji wolnego czasu. Oprócz tego dział marketingu prowadzi bezpośrednie rozmowy z klientami na specjalnie przygotowanych spotkaniach. Działania te umożliwiają wybór optymalnych form promocji i reklamy. Należą do nich m.in.

- Udział w targach i wystawach turystycznych na Słowacji oraz Pradze, Berlinie, Lipsku, Wiedniu (w sumie w roku 2006 uzdrowisko było prezentowane w dwudziestu czterech miastach)
- Reklama w prasie, szczególnie w miejscach, z których zanotowano wzrost liczby przyjeżdżających kuracjuszy (Koszyce, Bratysława, Nitra, Poprad), telewizji (Zilina, Nitra) i radio
- Promocja za pośrednictwem strony internetowej przygotowanej czterech językach (słowackim, angielskim, niemieckim, rosyjskim). Strona zawiera m.in. informacje o zakwaterowaniu, zabiegach leczniczych, położeniu uzdrowiska uzupełnione galeriami ze zdjęciami
- Produkcja filmu DVD o uzdrowisku
- Akcja promocyjna na bilbordach prowadzona od roku 2004
- Organizacja wyjazdów studyjnych dla przedstawicieli biur podróży oraz kooperantów z Rosji, Ukrainy, Litwy, Białorusi, Estonii
- Opracowanie nowego logo i folderów dostosowanych do różnych grup klientów, które mają promować „Nowe Bardejowskie Kupele”
- Reklamy w komunikacji autobusowej, na liniach krajowych i zagranicznych wyjeżdżających z Preszowa i Koszyc
- Ustawienie na wszystkich drogach wjazdowych do Bardejowa tablic informacyjnych
- Wprowadzenie nowej oferty dla managerów, seniorów, pobytu bez skierowań

Duży nacisk położono na pozyskanie klientów pełnopłatnych z Niemiec, Polski, Izraela, Ukrainy, Białorusi, Rosji, a także Danii i Holandii. Dla nich zarząd uzdrowiska opracował dodatkowe formy promocji.

PODSUMOWANIE

W świetle przeprowadzonych analiz można zauważyć, że wybrane uzdrowiska karpackie (Iwonicz Zdrój, Truskawiec, Bardejowskie Kupele) wykazują aktywność w zakresie kreowania nowego produktu turystycznego. Na bazie uwarunkowań przyrodniczych, społecznych, ekonomicznych tworzą określoną ofertę leczniczo-turystyczną. We wszystkich badanych uzdrowiskach uwidacznia się stałe poszerzanie oferty i dostosowanie jej do nowej grupy kuracjuszy – ludzi młodych, pełnopłatnych, którym zależy przede wszystkim na poprawie kondycji fizycznej i psychicznej. W Iwoniczu Zdroju, Truskawcu jak i w Bardejowskich Kupelach coraz więcej zwolenników zyskują zabiegi wykonywane w studiach spa&wellness. Są to przede wszystkim różnego rodzaju masaże, zabiegi relaksacyjne, seanse w jaskiniach solnych, zabiegi pielęgnacyjne na twarz i ciało, modelujące czy korygujące. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom klientów na bazie tych zabiegów stworzono specjalne pakiety lecznicze, pobytowe czy wypoczynkowe (1,3, 5, 7, czy 14-dniowe). Tempo zachodzących przemian w zakresie kreowania nowej oferty jest zróżnicowane. Najszybciej zmiany te zachodzą w Uzdrowisku Iwonicz S.A, które jako pierwsze w Polsce poza tradycyjną ofertą zabiegową oferuje także swoim klientom tradycyjne preparaty lecznicze oraz kosmetyki produkowane na ich bazie. W stosunkowo niedługim czasie zyskały one uznanie wśród gości odwiedzających uzdrowisko, ale także wśród profesjonalistów, którzy jedną z serii nagrodzili I miejscem w Ogólnopolskim Konkursie na Najlepszy Kosmetyk Naturalny roku 2009 i Medalem Złota Pieczęć Natury. Poza tym warto odnotować, że w uzdrowiskach coraz większą rolę odgrywa prowadzenie działalności marketingowej. Zmiany systemu finansowania pobytu w uzdrowiskach przyczyniła się do poszerzania akcji reklamowych. Warto podkreślić pomysł utworzenia klastra „Uzdrowiska – perły Polski Wschodniej” jako jednej z form działalności promocyjnej o znaczeniu nie tylko regionalnym, ale i międzynarodowym.

BIBLIOGRAFIA

- DARMOCHWAŁ, T. (1999): Beskid Niski Polski i Słowacki. Wyd. Agencja TD, Białystok, 384
- ELIASOVA, D. (2007): Kupelnictvo. Ochrana Prirodných Liečebných kupelov v Slovenskej Republike. Vydateľ'sto EKONOM, Bratislava, 141 s.
- FEDUN, O. (1999): Balneologiczni resursy Peredkarpattja. WNTL, Lviv.
- GERENCUK, K.I (red). (1968): Priroda ukrajskich Karpat. Lvivskij Uniwersytet, Lviv
- GOŁEMBSKI, G. (2001): Kompendium wiedzy o turystyce. PWN, Poznań, s. 357-371.
- HARASIMIUK, M., ŚWIECA, A., KRUKOWSKA, R., TUCKI, A. (2007): Analiza potencjałów rozwojowych gminy Sosnowica - Potencjał i uwarunkowania rozwoju funkcji turystycznych i rekreacyjnych w gminie Sosnowica. Lublin (maszynopis).
- HERMANIUK, J. (2010): Innowacyjny Klaster Zdrowie i Turystyka „Uzdrowiska - Perły Polski Wschodniej” – cele, działania, rezultaty [w:] Hermaniuk J, Krupa J (red.), Współczesne trendy funkcjonowania uzdrowisk – klastering. Wyd.Institut Gospodarki WSiIZ, Rzeszów, s. 85-103
- HESS, M., NIEDŹWIEDŹ, T., OBRĘBKA-STARKŁOWA, B. (1977): Stosunki termiczne Beskidu Niskiego. Prace Geograficzne IGiPZ nr 123, PAN, Warszawa, 101 s.

- KAMIŃSKI, J., MACKOŚ, W. (1998): Naturalne zasoby lecznicze Iwonicza Zdroju i ich wykorzystanie. Iwonicz Zdrój. Rocznik Stowarzyszenia Przyjaciół Iwonicza Zdroju, t.1. Chemigrafia, Krosno, s. 66-83
- KLOPOTOWSKYJ, O. (2006): Kurorty zapadnoj Ukrainy. Wydательство Музыkalnyj Talizman, Truskavec, 109 s.
- KOLESAR, J. (1989): Humania bioklimatologia a klimatoterapia. Vydavateľstvo Osveta, Martin, s.185-186
- KOMORNICKI, P. (2010): Uzdrowisko XXI wieku – innowacje w uzdrowiskach na przykładzie „Uzdrowiska Iwonicz” S.A. [w:] Hermaniuk J, Krupa J (red.), Współczesne trendy funkcjonowania uzdrowisk – klastering. Wyd.Institut Gospodarki WSiIZ, Rzeszów, s.37-55
- KOZŁOWSKA-SZCZĘSNA, T., BŁAŻEJCZYK, K., KRAWCZYK, B., LILANÓWKA, D. (2002): Bioklimat uzdrowisk polskich i możliwości jego wykorzystania w lecznictwie. Monografie - Polska Akademia Nauk. Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyńskiego, t.3, IGiPZ PAN, Warszawa, 605 s.
- KONDRACKI, J. (2000): Geografia regionalna Polski. PWN, Warszawa, 441 s.
- KRAWCOW, W.S, EWDOKYMENKO, W.K, GABREL, M.M, KOPACZ, M.W. (1995): Rekreacyjna polityka w Karpatskomu regionie: pryncypy formowania, szlajchy realizacji. Prut, Czerniwci, 72 s.
- KRAWCZYK, B. (1999): Lecznicze i turystyczne zasoby Regionu Karpackiego (Ukraina) ukraińskiego [w:] Obszary szczególnej troski i nowych możliwości rozwoju na przykładzie Polski i Ukrainy. Europa XXI. Centrum Studiów Europejskich nr 3. IGiPZ PAN, Warszawa, s.26-39
- KUCHARSKI, M., SZYMAK, M. (1993): Złóża torfów leczniczych (borowina) w Polsce. Wyd. MZiOŚ oraz Balneoprojekt, Warszawa, 66 s.
- MATOLYCZ, B.M. (2003): Mineralni wody ta kurorty Lvivszczyny. Wydawnictwo Palmira Druku, Lviv, 96 s.
- MICHALAK, J. (2001): Iwonicz Zdrój i okolice. Przewodnik turystyczno-krajoznawczy. Roksana, Krosno, 184 s.
- Nawczalno-krajoznawczyj atlas Ivivskoj oblasti, 1977, Lviv
- SZYMONKO, U.T (red). (1987): Kurort Truskawec. Zdorowj`a, Kiev, 142 s.
- TOROHTYN, M.D, DENISUK, W.G. (1975): Zdravnycy Karpat. Putewoditel-sprawocznik. Izdatelstwo Karpaty, Užgorod, s.56-75.
- Ustawa z 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych (Dz.U. Nr 167, poz. 1399)
- Zdravotna starostlivost c.277/1994.
- Zakon „Pro kurorty”, 5.10.2000 r „Nr 2026-III. Widomosti Werhownoy Rady Ukrainy -2000 – Nr 50-St.435.
- www.nfz.gov.pl,
www.truskavets-city.gov.ua,
www.truskavets.in.ua

TURISTICKO-LIEČEBNÁ PONUKA VYBRANÝCH KÚPEĽOV V KARPATOCH NA POĽSKO-SLOVENSKO-UKRAJINSKOM POHRANIČÍ

Zhrnutie

V poslednom období je vo svete zaznamenaný nárast záujmu ľudí o vlastné zdravie a zlepšenie psychickej a fyzickej pohody. V súvislosti s tým sa v mnohých regiónoch v širokom meradle rozvinula zdravotná resp. kúpeľná turistika. Rozvoj tejto formy aktivity je spojený s faktom starnutia obyvateľstva, nárastom bohatstva a liberizácie na štátnych hraniciach v priestore krajín EÚ. Dôležitým javom bol aj nárast podielu novej skupiny pacientov – mladých ľudí, ktorí sa zaujímajú o zlepšenie svojej psychickej a fyzickej kondície z dôvodu súčasného spôsobu života.

Uvedené zmeny sa dotkli aj kúpeľných miest na slovensko-poľsko-ukrajinskom pohraničí. Ťažká situácia a celkovo pokles spolufinancovania liečebných pobytov zo strany štátu donútili mnohé kúpeľné zariadenia získavať nových klientov na komerčnom základe. Tento fakt do veľkej miery vyvolal tlak na zlepšenie kvality a štandardu ponúkaných služieb, investície do opravy objektov a zariadení v kúpeľných strediskách. Načrtnutý trend je predmetom analýz v predkladanom príspevku, pričom boli porovnávané tri vybrané kúpeľné strediská – Iwonic Zdrój (Poľsko), Truskawiec (Ukrajina) a Bardejovské Kúpele (Slovensko).

Iwonicz Zdrój majúci viac ako 2000 obyvateľov je centrom gminy Iwonicz Zdrój. Hodnotené kúpele sú lokalizované v doline Iwonického potoku v nadmorskej výške 390-470 m n. m. Kúpele sú zamerané na liečbu ortopedických, neurologických, reumatologických, laryngologických, dermatologických, gynekologických a urologických ochorení. V Iwonicz Zdrój sa taktiež lieči obezita a osteoporóza. Kúpele sú najväčšími a najstaršími (vznik približne 16. storočie) v Podkarpatskom regióne.

Truskawiec (30 000 obyv.) je najväčším kúpeľným centrom Lvovského obvodu a jedným z najkrajších na Ukrajine. Leží približne 90 km južne od Lvova v doline Kvasného potoku. Rozvoj kúpeľno-zdravotnej činnosti v Truskawci sa datuje do prelomu 18. a 19. storočia. Kúpele sa zameriavajú na liečbu obličiek a močových ciest, chorôb tráviaceho traktu, gynekologické a dermatologické ochorenia.

Bardejovské Kúpele (časť mesta Bardejov – 35 000 obyvateľov) sú najväčšími kúpeľmi na východnom Slovensku. Ležia 5 km severne od Bardejova v Prešovskom kraji. Liečivé minerálne vody boli známe už v 13. storočí a samotné fungovanie kúpeľov spadá do 18. storočia. Všeobecne sa v Bardejovských Kúpeľoch liečia choroby obehového systému, tráviaceho, močového, choroby onkologické ako aj ženské.

Vo všeobecnosti kúpeľné centrá v Karpatoch v rámci svojej liečebno-rehabilitačnej činnosti využívajú makro a mikroklimu, minerálne a termálne vody, peloidy a ozokeryt. Iwonicz Zdrój, Truskawiec a Bardejovské Kúpele spĺňajú klimatické normy pre kúpele ležiace v miernom pásme.

V každom z vymenovaných kúpeľov sa využívajú minerálne vody, najčastejšie sú to vody zviazané s flyšovými morskými útvarmi a majú reliktný charakter. Hlavnými vodonosnými vrstvami sú série pieskovcov. Celkovo sa využíva 14 žriediel v Iwonicz Zdrój, 13 v Truskawci a 10 Bardejovských Kúpeľoch. Sú to vody v rôznom stupni mineralizácie, teploty a obsahu mikro a makro živín. Sú využívané v kúpeľných procedúrach, inhaláciách a pitnej kúre.

V rámci analýzy vybraných kúpeľných centier je taktiež hodnotený stav vybraných elementov podpornej infraštruktúry.

V troch analyzovaných kúpeľoch vykazuje ubytovacia báza rôzny charakter zariadení a ich veľkosť. Z hľadiska počtu ubytovacích objektov a počtu lôžok výrazne vystupuje Truskawiec. V roku 2006 v tomto centre fungovalo 69 ubytovacích zariadení, z ktorých bolo 36 sanatórií. Celkový počet ubytovacích miest bol viac ako 13 000. Charakteristickým bolo to, že viac ako 90% ubytovacích miest bolo v sanatóriách (tabuľka 3). V Iwonicz Zdrój vykazovala štruktúra ubytovacej bázy väčšiu diferenciáciu. V týchto kúpeľoch fungovalo 59 objektov: sanatória, penzióny, hotely a privátne ubytovania, ktoré celkovo ponúkali viac ako 2300 miest na ubytovanie. Najmenším počtom objektov (37) a zároveň najmenším počtom lôžok disponovali Bardejovské Kúpele.

Analyzované kúpele vykazujú veľké odlišnosti v rozsahu stavu turistickej infraštruktúry. Medzi najdôležitejšie elementy tejto infraštruktúry patria: turistické chodníky, cyklotrasy a športovo-rekreačná báza. Zahŕňa: bazény, športové haly, požičovne športových potrieb, ihriská a tiež iné objekty (tenisové kurty, golfové ihriská a diskotéky).

Liečebno-pobytová ponuka predstavuje dôležitý element turistického produktu kúpeľov. Charakter i rozsah ponuky je dôležitým faktorom v priťahovaní pacientov zvlášť samoplatcov, ktorí prichádzajú bez lekárskeho odporúčania. Zmeny v kvalite a v kvantite ponúkaných zdravotných služieb môžu mať veľký vplyv na podmienky lokálnej ekonomiky. Liečebná ponuka je pestrá a rôznorodá. Vo všetkých kúpeľoch sa využíva liečenie založené na balneoterapii, klimatoterapii, kineziterapii, a fyzikoterapii. Okrem tradičnej liečebnej ponuky sa objavujú aj pobyty relaxačné. Na báze kúpeľov sa vytvárajú špeciálne kúpeľné balíčky. Dobrým príkladom týchto zmien sú kúpele Iwonicz Zdrój, ktoré ponúkajú pobyty 1,3,5,7,14 – dňové pre mužov i ženy. Podobne je to možné využívať aj v Truskawci (špeciálne liečebné balíčky) a v Bardejovských Kúpeľoch (široká ponuka relaxačno-kozmetických procedúr). Navyše kúpele Iwonicz Zdrój S.A. ako jediná kúpeľná spoločnosť v Poľsku priniesla na trh vlastnú kozmetiku vytvorenú na báze prírodných liečiv.

Aby bolo možné získavať nových klientov zvlášť tých komerčných musel manažment všetkých troch kúpeľných centier investovať do zintenzívnenia marketingových akcií. Svoju ponuku kúpele prezentujú najčastejšie na turistických veľtrhoch prostredníctvom svojich agentov a spolupracovníkov, domácimi i zahraničnými združeniami, vydávaním letákov a informačných materiálov (prezentačných filmov). Dôležitú úlohu zohráva taktiež budovanie vernostných programov, ktorých cieľom je zachovanie stálych klientov. V súčasnom období komputizácie sa dôležitým stáva internet, kde možno nájsť potrebné informácie o ponuke a cenách pobytov. Čoraz častejšie sú k dispozícii už aj online rezervácie liečebných pobytov. Novou a veľmi dôležitou iniciatívou bolo nadviazanie spolupráce medzi podnikateľmi spojenými s kúpeľníctvom v rámci klastra „Uzdrowiska-Perły Polski Wschodniej”. Tento projekt sa realizuje v Poľsku v období v 1.1.2010 do 31.12.2011, ale je možnosť rozšíriť spoluprácu aj so zahraničím (Truskawiec, Bardejovské Kúpele a Druskienniki). Cieľom projektu je vytvorenie spoločnej značky a širokej prezentácie kúpeľov a zdravotnej turistiky v Poľsku i za hranicami.

Recenzovali: Doc. PaedDr. Peter Čuka, PhD.

Mgr. Anton Fogaš, PhD.